

БИБЛИОТЕКА „ИЗБРАНИ РОМАНИ“ ПРЕД V-ТА СИ ГОДИШНИНА

1. ПО-БЛИЗО ДО НОВИТЕ ЯВЛЕНИЯ В СЪВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА

Библиотека „Избрани романи“ в издателство „Народна култура“ навлиза в своята пета годишнина. Този срок е напълно достатъчен да се направи преценка на досегашните й достижения и слабости, да се посочат някои пропуски в подбора на съвременните романи.

Едва ли е нужно да изтъкваме колко полезно начинание се оказа тя. Най-доброто свидетелство за това е големият интерес на читателите към нея. Тя можеше да се роди и осъществи в новата и ведра атмосфера след XX конгрес на КПСС, след който рухнаха култовските прегради и сковаващи догми, в обстановка на обективен поглед към художествените ценности на световната литература. Чрез нея нашият читател се приобщава към всичко хубаво в литературата, създавано от различните народи по света.

Тук искам да засегна само един сектор от работата на библиотеката: как тя подбира съвременните съветски романи, как запознава читателя с най-добрите достижения на съветската литература. Естествено първият въпрос, който възниква, е: дали уредниците на библиотеката следят внимателно новите процеси в съветската литература след 1956 година, дали се стремят да поднесат действително най-съвременното, най-прогресивното, най-близкото до оня дух на обожение, който е обхванал

всички страни в живота на Съветския съюз. Защото винаги картината в една литература е доста пъстра и противоречива — особено в такива преломни периоди от известен застой към бурно отрицание на всички живителни сили, когато може да се каже цялата правда, колкото горчива и жестока да е тя, когато на литературата се възвръща в пълен обем едно от най-ценните й качества — дълбокия, ненакърнен с нищо хуманизъм. В такава картина лесно може да се заблуди човек, да попадне на временното и случайното, което не предава най-сполучливо облика на днешната литература, новите тенденции в нейното развитие.

Първата годишнина на библиотеката е включила романите „Битка по пътя“ на Галина Николаева и „Размисъл“ на Фьодор Панфоров. Този избор е много верен, сполучлив. И двете произведения — особено първото — бяха приети с горещо одобрение от съветските читатели, защото те първи заговориха за опасната ръжда на старото, за драматичните облъсквания със закостенелите, но твърде опасни още представи на култовските методи. Те показаха как се разбиват ледовете на застоя, как отвискъде напират и нови сили, как нахлува освежаващият вятър на прелетно разведряване. По-специално у нас романът „Битка по пътя“ извърши голя-

ма възпитателна работа, помогна на мнозина да разберат какво става в съветското общество (и какво е станало по-рано), да живеят своите предразсъдъци.

Тази линия продължава и през втората годишнина. И „Дълбокият тил“ на Борис Полевой, и „Златният пръстен“ на Мих. Жестов са произведения, които се посрещнаха с голям интерес. Не можем обаче да кажем същото за третата годишнина. Струва ми се, че романът „Призори тръгнали на път“ е попаднал съвсем случайно в библиотеката, у мнозина този избор е предизвикал недоумение, без, разбира се, да се отрича произведението. Романът на О. Гончар „Човек и оръжие“ също не е от най-сполучливият избор за библиотеката. Това става особено ясно, ако споменем, че през същото време излязоха романите на Д. Гранин, Вера Панова, В. Дендряков, Ю. Герман и др., които бяха в центъра на литературния живот и литературните спорове, които повдигнаха много по-съществени проблеми пред съветските хора.

Известно отклонение, отдръпване от съвременната тема има и в четвъртата годишнина. Този въпрос може да бъде спорен, но мисля, че в ограничените 2—3 бройки (за съветски романи) на библиотеката трябва да попадне най-животрепущото и злословното (в хубавия, широк смисъл

на думата), това, което пропраща нови пътища, което отразява правствения патос, угълбения и очистения хуманизъм на нашето време. И затова през новата шеста годишнина бихме желали наред с хубавия роман на В. Фоменко „Спомен за земята“ да видим романа „Тишина“ от Юрий Бондарев, новия роман на Д. Гранин и др. Те дават най-вярната картина на литературното развитие в Съветския съюз, на ония дълбоки и нови проблеми,

които възникват съветските хора. Тогава „Понеделник тежък ден“ от А. Василев (съвсем неоправдано включен в новата годишнина) може да се издаде като всички други книги, но в никакъв случай не бива да се поднася като нещо много показателно за съветската литература през последно време.

Нашето време си има своя патос, своите главни проблеми. Това намира израз с все по-голям успех, с все по-голяма художест-

вена дълбочина в литературата. Библиотеката „Избрани романи“ — колкото и ограничени да са възможностите ѝ — може по-добре да отразява новите процеси в литературата, да се насочва към действително ценното и възбудящото. Тя не е нито „Мозайка“, нито „Златни зърна“ и подборт ѝ трябва да бъде най-прецизен, най-близък до новите явления в съветската литература, до новите духовни потребности на нашата читател.

Ив. Цетиков

2. КАК БИБЛИОТЕКАТА ПРЕДСТАВЯ ЗАПАДНИЯ РОМАН?

Излизането на библиотеката „Избрани романи“ съвпада с новия етап, на който се намира нашата литература на политика след XX конгрес на КПСС. Библиотеката трябва да прилага ония принципи, които се утвърдиха през последните години, оня гъвкав марксистически подход, който се съобразява с цялата сложност на литературния процес в капиталистическия запад. Както е известно, нашият поглед за литературните факти се задълбочи. Самият метод на социалистическия реализъм бе освободен от догматично теснотърдие и скованост. Засяла се интересът към редица социалистически автори като Брехт, които по-рано трудно се вместили в сегантските калъпи за реализъм. Друга съществена придобивка на марксистическия литературознаване е правилният възглед, който призна възможностите и перспективите на критическия реализъм в западните литератури на сегашния стадий от развитието. Дяко преди едно десетилетие тези възможности бяха ограничавани и кръгът на преведените западни реалисти бе крайно стеснен, сега съветските издателства ни поднасят всички значителни произведения на Хемингуей и Стайнбек, Алберто

Моравия и Хайнрих Бюл, Гръм Грийн и Франсоа Мориак.

Друга посока на усиленото занимание със западните литератури ни отвежда в една област особено сложна и противоречива. В нея е разположено творчеството на онези писатели, които се проявяват противоречиво, в чиито книги критичното и отрицателно отношение към буржоазните порядки се преплита с кризисни състояния, с болезнени и дори упадъчни настроения. Ние отхвърляме съвременните форми на декадентството, което вдъхва неверие в човека и оплюва човешката природа като дяволска, белязана с печата на нечисти сили. Но разумната литературна политика изисква да правим разграничение между действителните прояви на упадъчното изкуство и онези книги, в които — въпреки контрастните цветове на естетическия спектър — все пак взема връх хуманизмът, болката за човека, презрението спрямо буржоазната лъжа и пошлост. Защитата на коренните ценности на епохата, на мира и човека ни дава сигурен критерий за определям стойността на едно или друго произведение на писатели като Уилям Фолкнер и Тенеси Уилямс, Жан-Пол

Сартър и Албер Камю.

През изтеклите четири годишнини библиотеката „Избрани романи“ се е опитвала да следва правилната линия на гъвкав и разностранен подбор на романи за превод, съобразявала се с марксистическата позиция в оценката на съвременния литературен процес. Едноновременно с това обаче в библиотеката проличава не последователност, недостатъчна прецизност и прамери на случайност в подбора.

Необходимо е преди всичко да се хвърли яснота върху характера и профила на библиотеката. Макар че тежестта пада изключително върху състоянието на съвременния роман в световните литератури, всяка годишна библиотеката включва в преднищата от десет книги поне по едно произведение от бележитичната класика. Добре е да се обсъди въпросът дали не е по-целесъобразно библиотеката да остане изцяло библиотеката на съвременния световен роман. Възвнатово на няколко глави от класиката придава голяма пестротата и разноликост, развадява основните намерения на библиотеката: да ни запознае с развитието на съвременния роман или по-точно, на

романа през последните 3-4 десетилетия. Нека не забравяме, че класиците и без друго се застъпват твърде широко в издателските планове, че излизат както пълни събрания на съчиненията, така и отделни издания на книги.

Какъв е подборът на съвременни автори от капиталистически Запад? Очевидно библиотеката преследва главната цел да ни поднася романи, които развенчават империалистическия свят и буржоазния начин на живот и подпомагат нашата справедлива идеологическа борба. Правилната насока обаче не може да извини издателството за всички конкретни случаи, където то е проявило недостатъчна компетентност в подбора, не е спазило необходимото изискване за сериозно художествено равнище на представените книги. Заслуга на библиотеката е, че запозна нашия читател с романи като „Чочарка“ на Моравия, „Човешка комедия“ на Сароян, „Билиард в девет и половина“ на Бюл. В същото време обаче могат да се изброят заглавия, които свидетелствуват за твърде принизен и случаен художествен критерий. Редица книги се включват само заради тематичната си актуалност, като се прави концесия на художествената им непълноценност. Срещат се и романи, които са попаднали по случайни обстоятелства в библиотеката. Например книгата на Елен Банро „Любовните приключения в ателие Мирет“ можеше да се появи самостоятелно, тъй като представлява интересно чети-

во. В една поредица обаче с книгите на Моравия, Стайнбек и Бюл тя няма оправдание.

Възражения буди и предпочитанието на издателството към един белегристи за сметка на други. Както в библиотеката, така и извън нея се застъпва у нас много нашироко историческата романистика на Лион Фойхтвангер. Никой не възражава срещу превода на значителни произведения като „Гойя“ или „Мъдростта на чудака“, които ни запознават с един умен автор, пристъпил със своя интелектуална концепция към историческите явления. И все пак възниква законно съмнение: не се ли получава неправомерност, когато нашият пазар се залива с романи на един белегристи, докато други не по-малко значителни романисти остават в сянка и за тях читателят трябва да се осведомява само от оскъдните литературни информации?

Друго не особено щастливо решение на въпросите около подбора е ориентацията на издателството към книги, които вече са превеждани на български език („Гневът на мравките“ на Стайнбек), или книги, които са били актуални за друг период от време, но днес не са най-подходящи за очертаване на профила на съвременния роман.

Библиотеката пристъпва съвсем плахо към онези западни романисти, които не разполагат с индугенция за „непогрешимост“ и около които се водят повече или по-малко разгорещени спорове. В нея няма да срещнем дори такива световно

утвърдени имена като Томас Ман, към когото интересът в Съветския съюз е изключителен. Наистина романи като „Доктор Фаустус“ поради специалното си естество биха затруднили широката публика, но какво пречи на издателството да представи знаменития „плутовски“ роман „Признанията на авантюриста Феликс Крул“, една книга, която всеки ще прочете с непресекващо удоволствие? Като се съобразява със съветската издателска политика, издателството за в бъдеще следва да помисли и за по-сложни и противоречиви автори като Селинджър, Сартър, Камю. Издателството на Националния съвет на Отечествения фронт — макар че разполага с по-малко възможности — е някак по-експедитивно и отзивчиво в това отношение. То изпраща „Народна култура“ и своевременно ни представя най-характерни книги на Лампедуза, Хемингуей, Грийн и др.

Библиотека „Избрани романи“ започва петата си годишнина. В тазгодишния списък на книгите личат нови имена, значителни романи, получили световна известност. Това ни обнадеждава, че подходът на издателството за в бъдеще ще става по-компетентен и прецизен, съобразен с най-новите марксистически оценки. Библиотеката „Избрани романи“ е длъжна да заслужи името си. А пътят за това е само един: издателството да държи равнище по голямата прогресивна световна литература.

М. Николов